ZAMONAVIY AVTOSERVIS KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Abduvoyitov Javoxirbek Jamolidin o‘g‘li
“Avtomobil servisi” yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy avtoservis korxonalarining iqtisodiy samaradorligini baholash usullari hamda rivojlantirish istiqbollari tahlil qilingan. Avtomobillar sonining ortib borishi va servis xizmatlariga bo‘lgan talabning oshishi sharoitida avtoservis korxonalarining raqobatbardoshligini ta’minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida servis korxonalarining daromadlari, xarajatlari, rentabellik darajasi, investitsiya samaradorligi va xizmat ko‘rsatish hajmiga ta’sir qiluvchi omillar o‘rganilgan. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, xizmatlar assortimentini kengaytirish va raqamli boshqaruv tizimlaridan foydalanish orqali korxona iqtisodiy ko‘rsatkichlarini yaxshilash imkoniyatlari tahlil qilingan. Olingan natijalar zamonaviy avtoservis korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash uchun texnologik modernizatsiya va samarali boshqaruv tizimlarini qo‘llash zarurligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: *Avtoservis, iqtisodiy samaradorlik, rentabellik, daromad, xarajatlar, investitsiya, xizmat ko‘rsatish hajmi, rivojlanish istiqbollari.*

Asosiy qism. Bugungi kunda avtomobil transporti mamlakat iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Transport vositalari sonining ortib borishi ularga texnik xizmat ko‘rsatish va ta’mirlash xizmatlariga bo‘lgan talabni ham oshirmoqda. Shu sababli avtoservis korxonalari transport infratuzilmasining ajralmas elementi sifatida rivojlanib bormoqda. Korxonaning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi ko‘p jihatdan uning iqtisodiy samaradorligiga bog‘liq.

Iqtisodiy samaradorlik korxona faoliyatining asosiy natijaviy ko‘rsatkichlaridan biri bo‘lib, sarflangan mablag‘lar evaziga olinadigan foyda darajasini ifodalaydi. Avtoservis korxonalarida iqtisodiy samaradorlik xizmat

ko‘rsatish hajmi, mijozlar soni, daromad, xarajatlar va rentabellik ko‘rsatkichlari orqali baholanadi.

Korxonaning daromadlari asosan texnik xizmat ko‘rsatish, diagnostika, joriy ta’mirlash, elektr jihozlarini ta’mirlash, shinamontaj, yuvish va boshqa qo‘shimcha xizmatlar hisobiga shakllanadi. Zamonaviy servis markazlarida xizmat turlarining ko‘paytirilishi daromad manbalarini diversifikatsiya qilish imkonini beradi.

1-jadval

Avtoservis korxonasi daromadlarining shakllanishi

Xizmat turi	**Daromaddagi ulushi (%)**
Texnik xizmat ko‘rsatish	35
Joriy ta’mirlash	25
Diagnostika	10
Elektr jihozlari ta’miri	8
Shinamontaj	7
Yuvish va tozalash	10
Boshqa xizmatlar	5

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, texnik xizmat ko‘rsatish va joriy ta’mirlash ishlari korxona daromadining asosiy qismini tashkil etadi. Shu sababli ushbu yo‘nalishlarni rivojlantirish iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim omili hisoblanadi.

Korxonaning xarajatlari doimiy va o‘zgaruvchan xarajatlarga bo‘linadi. Doimiy xarajatlarga binolarni saqlash, kommunal to‘lovlar, amortizatsiya ajratmalari va boshqaruv xarajatlari kiradi. O‘zgaruvchan xarajatlar esa xizmat ko‘rsatish hajmiga bog‘liq bo‘lib, ehtiyot qismlar, materiallar, energiya resurslari va ish haqi xarajatlarini o‘z ichiga oladi.

Korxonaning rentabellik darajasi iqtisodiy samaradorlikning muhim ko‘rsatkichi hisoblanadi. Rentabellik foydaning umumiy xarajatlarga nisbati orqali

aniqlanadi. Amaliyotda rentabellik darajasi 20–30 foiz atrofida bo‘lgan servis korxonalari iqtisodiy jihatdan samarali deb hisoblanadi.

Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish korxona iqtisodiy ko‘rsatkichlariga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Kompyuterli diagnostika uskunalari, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari va zamonaviy texnologik jihozlar xizmat ko‘rsatish vaqtini qisqartiradi hamda mehnat unumdorligini oshiradi. Natijada bir smenada ko‘proq avtomobillarga xizmat ko‘rsatish imkoniyati yaratiladi.

2-jadval

Zamonaviy texnologiyalarning iqtisodiy samaradorlikka ta’siri

Ko‘rsatkich	An’anaviy servis	Zamonaviy servis
Kunlik xizmat ko‘rsatish soni	15–20 ta	25–35 ta
Bir avtomobilga xizmat vaqti	3,5 soat	2,0 soat
Mehnat unumdorligi	100 %	130–140 %
Rentabellik	18–22 %	28–35 %

Raqamlashtirish jarayonlari ham iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Elektron buyurtmalar, mijozlar bazasi, avtomatlashtirilgan hisob-kitob tizimlari va onlayn monitoring dasturlari korxona boshqaruvini takomillashtiradi. Natijada xizmat ko‘rsatish sifati yaxshilanadi va mijozlar soni ortadi.

Servis korxonalarining rivojlanish istiqbollari bir qator omillarga bog‘liq. Birinchi navbatda, avtomobillarning elektron tizimlari soni ortib borayotganligi sababli kompyuterli diagnostika va elektronika xizmatlariga bo‘lgan talab oshmoqda. Ikkinchidan, elektromobillar va gibrid transport vositalarining ko‘payishi servis korxonalarida yangi xizmat turlarini tashkil etishni talab qiladi.

Kelajakda servis korxonalarida sun’iy intellekt elementlariga ega diagnostika tizimlari, masofaviy monitoring xizmatlari va avtomatlashtirilgan texnologiyalar keng qo‘llanilishi kutilmoqda. Bu esa korxonalarning iqtisodiy samaradorligini yanada oshirish imkonini beradi.

Servis korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish uchun xizmatlar sifatini yaxshilash, malakali mutaxassislar tayyorlash va zamonaviy uskunalar bilan

jihozlash zarur. Shu bilan birga ekologik talablarni hisobga olish, energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish va suv resurslaridan oqilona foydalanish ham iqtisodiy samaradorlikka ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Xulosa. Zamonaviy avtoservis korxonalarining iqtisodiy samaradorligi xizmat ko‘rsatish hajmi, texnologik jihozlanish darajasi, boshqaruv sifati va mijozlarga ko‘rsatilayotgan xizmatlarning raqobatbardoshligiga bog‘liq. Zamonaviy texnologiyalar va raqamli boshqaruv tizimlaridan foydalanish korxonaning rentabelligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilash imkonini beradi. Kelgusida elektromobillar, sun’iy intellekt va avtomatlashtirilgan diagnostika tizimlarining keng joriy etilishi avtoservis korxonalarining rivojlanishida asosiy yo‘nalishlardan biri bo‘lib xizmat qiladi.

Ilmiy rahbar: S.S. Ulkanov

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Musajonov M.Z. Avtomobillar texnik ekspluatatsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2018.
2. Musajonov M.Z. Avtoservis korxonalarini loyihalash asoslari. – Toshkent, 2017.
3. Napolskiy G.M. Ekonomika avtoservisnyx predpriyatiy. – Moskva, 2019.
4. Pugin A.V. Organizatsiya i upravleniye avtoservisom. – Moskva, 2020.
5. Qudratov O.T. Transport vositalariga texnik xizmat ko‘rsatish iqtisodiyoti. – Toshkent, 2021.
6. ISO 9001:2015 Quality Management Systems.
7. ISO 14001:2015 Environmental Management Systems.
8. Zamonaviy avtoservis texnologiyalari va iqtisodiyoti bo‘yicha ilmiy maqolalar to‘plami. – Toshkent, 2024.